

НАЦІОНАЛЬНА І РЕГІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКА

УДК 339.3:339.5

JEL: D30, F10, L10

DOI: 10.35774/rarrpsu2023.28.004

Петро КУЦИК

доктор економічних наук, професор, ректор,
професор кафедри обліку, контролю, аналізу та оподаткування,
Львівський торговельно-економічний університет,
вул. Туган-Барановського, 10, м. Львів, 79005, Україна
e-mail: kutsykpetro@gmail.com
ORCID ID: 0000-0001-5795-9704

Руслан ЛУПАК

доктор економічних наук, професор, професор кафедри економіки,
Львівський торговельно-економічний університет,
вул. Туган-Барановського, 10, м. Львів, 79005, Україна
e-mail: economist_555@ukr.net
ORCID ID: 0000-0002-1830-1800

Олег КАЧАН

кандидат економічних наук, докторант,
Львівський торговельно-економічний університет,
вул. Туган-Барановського, 10, м. Львів, 79005, Україна
e-mail: kachan71y@icloud.com
ORCID ID: 0009-0001-0496-0186

СПЕЦИФІКА МЕХАНІЗМІВ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ РОЗВИТКУ ВНУТРІШНЬОЇ ТОРГІВЛІ

АНОТАЦІЯ

Вступ. Досліджено внутрішню торгівлю як системоутворюючу галузь, яка виконує критично важливі для функціонування національного господарства завдання, що вимагає застосування науково обґрунтованих та методико-прикладних підходів до формування і розбудови системи державного регулювання її розвитку. Відповідно посилюється необхідність підготовки державної політики, що передбачає реалізацію механізмів, інструментарій яких дає змогу якісно налагодити розвиток внутрішньої торгівлі в умовах екзистенційних викликів.

Мета – наукове обґрунтування теоретико-методичних положень специфіки формування механізмів державної політики розвитку внутрішньої торгівлі.

Методи дослідження. Використано сукупність загальнонаукових і спеціальних методів наукового дослідження, а саме логічного узагальнення, системного підходу (для обґрунтування концептуальних положень), групування, аналізу і синтезу (для ідентифікації механізмів та їхніх елементів) формування і реалізації державної політики розвитку внутрішньої торгівлі.

Результати. Визначено передумови формування та реалізації державної політики розвитку внутрішньої торгівлі за необхідності побудови сприятливого системно- та структурно-збалансованого ринкового середовища в країні. Надано характеристики системи державного управління внутрішньою торгівлею, виділивши її цільові орієнтири, функціональні аспекти та структурні компоненти. Ідентифіковано механізми (інституційний, економічний, ринковий, організаційний, соціальний) державної політики розвитку внутрішньої торгівлі та

обґрунтовано специфіку їхнього розроблення і реалізації. Визначено елементи (інструментарій, об'єкти регулювання, завдання, функції) механізмів державної політики розвитку внутрішньої торгівлі.

Перспективи. Подальші дослідження мають розвинути теоретико-методичний базис формування механізмів модернізації системи внутрішньої торгівлі, який охоплюватиме нові підходи до визначення векторів державного регулювання внутрішнього ринку та передбачатиме застосування прогресивних методик до підвищення якості системи державного управління внутрішньою торгівлею відповідно до екзистенційних викликів.

Ключові слова: внутрішня торгівля, державна політика, державне регулювання, державне управління, внутрішній ринок, механізм, розвиток.

Формули: 0, рис.: 1, табл.: 0, бібл.: 16.

Petro KUTSYK, Ruslan LUPAK, Oleh KACHAN
**THE SPECIFICS OF THE MECHANISMS OF STATE POLICY FOR THE
DEVELOPMENT OF DOMESTIC TRADE**

ABSTRACT

Introduction. Domestic trade as a system-forming industry has been considered, performing critical tasks for the functioning of the national economy, which requires the use of scientifically based and methodological-applied approaches to the formation and development of the system of state regulation of its development. The need for the preparation of a state policy, which provides for the implementation of mechanisms, the toolkit of which allows to qualitatively establish the development of internal trade in the conditions of existential challenges, is increasing.

The purpose of the article is scientific substantiation of the theoretical and methodological provisions of the specifics of the formation of mechanisms of state policy for the development of domestic trade.

Research methods. The article uses a set of general scientific and special methods of scientific research, namely logical generalization, systemic approach (to substantiate conceptual provisions), grouping, analysis and synthesis (to identify mechanisms and their elements) of the formation of state policy for the development of domestic trade.

The results. The prerequisites for the formation and implementation of the state policy for the development of domestic trade are defined, based on the need to build a favorable systemic and structurally balanced market environment in the country. The characteristics of the system of state management of internal trade are given, highlighting its target orientations, functional aspects and structural components. The mechanisms (institutional, economic, market, organizational, social) of the state policy for the development of domestic trade are identified and the specifics of their development and implementation are substantiated. The elements (toolkit, objects of regulation, tasks, functions) of the state policy mechanisms for the development of domestic trade are defined.

Prospects. Further research should develop a theoretical and methodological basis for the formation of mechanisms for the modernization of the internal trade system, which will include new approaches to determining the vectors of state regulation of the internal market and will provide for the use of progressive methods to improve the quality of the system of state management of internal trade in accordance with existential challenges.

Key words: internal trade, state policy, state regulation, state administration, internal market, mechanism, development.

Formula: 0; fig.: 1; tab.: 0; bibl.: 16.

Постановка проблеми. Внутрішня торгівля є пріоритетним напрямом у забезпеченні динамічного розвитку та посиленні конкурентоспроможності національного господарства; її визначають як основний інструмент становлення стабільної та самодостатньої економіки, та завдяки якому забезпечується високий рівень економічної безпеки й інтегрованості країни у світове господарство. З огляду на здатність внутрішньої торгівлі виконувати такі надважливі та доволі складні завдання виникають питання щодо необхідності державного регулювання та його ролі у забезпеченні її розвитку. В численних наукових теоріях (монетаризму, економіки пропозиції, неоконсервативної економічної політики, раціональних очікувань та ін.) участь держави у регулюванні торгівлі оцінюється як значна перешкода у розвитку економіки, здатності бізнесу та суспільства реагувати на світові виклики й тенденції [1, с. 10–12]. Таке ставлення до системи державної політики зумовлене впровадженням певних нормативів, правил, стандартів та іншого, що здатне суттєво обмежувати функціонування і розвиток як підприємств торгівлі, так і суспільства. Однак потреба у реалізації державної політики у сфері внутрішньої торгівлі має пріоритетне значення, зокрема для країн, які досі не повною мірою адаптовані до світової системи торгівлі. Україна є торговельним партнером для численної кількості країн, але її внутрішній торговельний потенціал нині недостатньо ефективно використовується, а в умовах воєнного стану, навпаки, погіршився і відповідно потребується активна участь держави у його відновленні та подальшому ефективному використанні.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питання регулювання внутрішньої торгівлі вивчається з часів утвердження інституцій держави та ринку і актуальним у теперішніх наукових дослідженнях. Внутрішня торгівля виконує надважливі функції для економіки країни, що вимагає державного контролю та регулювання і одночасно сформованості методичної бази для їхнього якісного здійснення.

Наукові дискусії стосуються глибини впливу держави на внутрішній ринок і торговельні відносини, за якими від органів влади вимагається здійснювати моніторинг та стимулювання розвитку внутрішньої торгівлі, не допускати розбалансування ринкової системи країни.

У працях науковці, зокрема В. Апопій, М. Беляєва, Т. Борисова, В. Борщевський, Т. Васильців, Н. Власова, І. Копич, А. Стельмашук, О. Степічева, М. Флейчук, С. Хрупович, М. Чорна та інші дослідники, доводять важливість реалізації чітко спроектованої державної політики розвитку внутрішньої торгівлі, яка базується на конкретних механізмах із використанням широкого інструментарію і у підсумку охоплює сукупність питань регулювання ринкового середовища країни. В цьому році вимагається розробити базові механізми державної політики та утвердити типові їхні характеристики, за якими можливо якісно визначити напрямки їхнього використання при забезпеченні розвитку внутрішньої торгівлі.

Метою статті є наукове обґрунтування теоретико-методичних положень специфіки формування механізмів державної політики розвитку внутрішньої торгівлі.

Виклад основного матеріалу дослідження. Досвід високорозвинених країн підтверджує, що державну політику розвитку внутрішньої торгівлі слід розглядати як необхідну умову переходу внутрішнього ринку до торгівлі з високим рівнем організованості, інноваційності та технологічності, соціальної спрямованості тощо. Насамперед роль держави полягає у створенні регуляторного середовища, що стимулює прогресивні зміни та забезпечує адаптацію бізнесу і суспільства до глобалізаційних викликів. Передумовами, що визначають необхідність формування та реалізації державної політики розвитку внутрішньої торгівлі, є такі: (1) посилення потреби в якісній трансформації внутрішньої торгівлі відповідно до світових тенденцій розвитку торговельних відносин, (2) складність самостійного забезпечення бізнесом реформування торговельної діяльності згідно з вимогами сталого економічного зростання, (3) обмеженість соціально-економічних умов для ефективного функціонування та поступу внутрішньої торгівлі, (4) слабкість ринкових регуляторів у вирішенні складних соціально-економічних завдань, (5) недопущення та посилення гарантій подолання інституційних і структурних деформацій національного господарства, забезпечуючи формування прогресивної системи внутрішньої

торгівлі з високим рівнем свободи і вільної конкуренції. Варто погодитись з авторами праці [2, с. 51], що реалізація державної політики регулювання внутрішньої торгівлі є об'єктивним явищем у прогресивному розвитку національного господарства. Водночас при впровадженні його інструментарію важливо дослідити ступінь сформованості внутрішнього ринку та підприємницького середовища і його здатності впроваджувати новітні форми та підходи до розвитку торговельної діяльності. Очевидно, що в умовах ускладненого доступу до капіталу, інновацій і технологій розвиток підприємницької діяльності сповільнюється, якість торговельних відносин знижується та втручання держави є критично необхідним насамперед у наданні бізнесу необхідних можливостей (фінансово-кредитних, техніко-технологічних та ін.) для розбудови сучасних типів та форматів торгівлі.

Як ідеться в праці за ред. А. Мазаракі, головна мета державної політики розвитку внутрішньої торгівлі полягає у забезпеченні захисту прав і реалізації інтересів покупців, наданні підтримки функціонуванню та розвитку торговельних підприємств, створенні прозорого конкурентного середовища у сфері торговельних відносин. При цьому свідченням розвитку внутрішньої торгівлі є не лише забезпечення свободи, а й побудова суворого правового порядку, єдине та стабільне дотримання правил і норм торгівлі. А завдання держави – встановлення таких правил, забезпечення контролю та ефективності їхнього виконання [3, с. 268]. Відсутність чіткої організації й ефективної взаємодії суспільних інститутів не дає змоги налагодити в країні якісні торговельні відносини, відповідно стає складно задовольняти потреби всіх суб'єктів торгівлі і для цього важливо якісно сформуванню систему державного управління торговельною діяльністю, адаптовуючи, зокрема, підходи європейської політики та високорозвинених країн до регулювання торгівлі.

Загалом державна політика, у т. ч. політика розвитку внутрішньої торгівлі, об'єднує численну кількість структур, передбачає використання певних методів та інструментів, реалізується відповідно до визначених функцій, принципів і завдань. Все це обґрунтовує важливість якісного формування механізмів державної політики, в яких раціонально поєднуються всі необхідні елементи налагодження ефективності системи регулювання розвитку внутрішньої торгівлі. Однак рівень економічного та соціального розвитку країн є різним, а тому при формуванні механізмів державної політики розвитку внутрішньої торгівлі можуть суттєво змінюватися їхні цільові орієнтири, елементний склад та ін. Окрім того, відсутнє єдине визначення сутності та набору таких механізмів, що зумовлює існування численних підходів до їхнього трактування, класифікації, переліку складових.

У праці [4, с. 178–185] провідною характеристикою системи державного управління внутрішньою торгівлею визначено сформованість нормативно-правової бази та її постійне удосконалення в процесі адаптації національної економіки до глобалізаційних тенденцій. Саме інституційний інструментарій регулювання внутрішньої торгівлі передбачає контроль органами влади дотримання суб'єктами торговельного підприємництва обов'язкових до виконання норм і правил діяльності. Держава здійснює вагомий вплив на розвиток внутрішньої торгівлі, зокрема шляхом реєстрації та надання ліцензій для здійснення торговельної діяльності. Крім ліцензування, до інструментів інституційного регулювання зараховують сертифікацію, стандартизацію та патентування.

Як наголошують Т. Васильців і Р. Лупак, за посилення імпортозалежності внутрішнього ринку та необхідності забезпечення захисту національних товаровиробників, серед європейських й інших розвинених країн поширеною є практика застосування обмежувальних заходів – лімітування, квотування зовнішньоторговельних операцій та ін. [5, с. 16–32].

Інституційний механізм також характеризується використанням контрольованих та заборонних заходів, які спрямовані на посилення нагляду за товарно-грошовими відносинами, перешкоджання надходженню на внутрішній ринок недоброякісних і фальсифікованих товарів та ін. Ефективність таких заходів підтверджується здатністю держави якісно змінювати нормативно-правові положення ведення торговельної діяльності, які мають бути чіткими, конкретними та

зрозумілими і відповідати міжнародній практиці.

Вирішення більшості проблем розвитку внутрішньої торгівлі неможливо забезпечити лише інструментарієм інституційного механізму, тому їх варто реалізовувати у поєднанні насамперед з економічним інструментарієм. Н. Власова та інші науковці стверджують, що головною метою економічного механізму регулювання внутрішньої торгівлі є узгодження економічних інтересів виробників товарів, безпосередньо посередників і споживачів. Використання економічних інструментів має за мету посилити зворотні зв'язки між учасниками товарного обігу, а також може опосередковано впливати на них для стабілізації та розвитку внутрішнього ринку. Крім того, їхнє ефективне використання може сприяти створенню конкурентних умов на внутрішньому ринку, які спонукають його учасників діяти в необхідному для розвитку країни напрямку [6, с. 18–29].

У праці [7, с. 46–50] до основних інструментів реалізації економічного механізму державного регулювання внутрішньої торгівлі автори зараховують фінансово-кредитне та податкове стимулювання, налагодження інвестиційно-інноваційної діяльності, субсидування науково-технічних досліджень, митне і тарифне регулювання, проведення державних закупівель. М. Беляєва додатково звертає увагу на важливості надання державними інституціями прямої фінансової підтримки учасникам внутрішнього ринку – дотацій, субсидій, пільгових кредитів [8, с. 9–10].

Свідченням економічного розвитку є інвестиційна та інноваційна активність. Не становить виняток і внутрішня торгівля, яка є доволі динамічною, особливо в теперішній час активного поширення цифрових технологій та інновацій. Загалом фінансово-економічний стан підприємств торгівлі значною мірою залежить від їхньої здатності впроваджувати нові технології, активно вести інвестиційну діяльність тощо. Пільгове оподаткування та кредитування, бюджетування слугує саме тим інструментарієм державної підтримки бізнесу у реалізації інвестиційно-інноваційних проєктів. Відповідно одним із пріоритетних завдань державної політики у сфері розвитку внутрішньої торгівлі є забезпечення якісного виконання представниками влади функції економічного стимулювання – надання доступу до ресурсів і технологій, допомоги у розробленні та реалізації інвестиційних програм, інноваційно-технологічних проєктів та ін. Це варто оцінювати як передумову стабільності та динамічного розвитку внутрішнього ринку. І, навпаки, відсутність чи недостатня якість такої підтримки обмежує економічну стійкість бізнесу та галузі загалом.

Існує твердження, що ринок має певну циклічність і період зростання надалі замінюється настанням кризи, а після її припинення знову відновлюється його поступ [9]. Такі тенденції однозначно мають враховуватися державою у плануванні соціально-економічного розвитку національного господарства. Виникає питання, за рахунок чого можливо якісно адаптуватися до таких змін, підтримуючи достатню стійкість ринкової кон'юнктури. На думку Т. Борисова та С. Хрупович, вагоме значення при будь-яких потрясіннях внутрішнього ринку має підтримка державою належного рівня конкуренції, оскільки це дає змогу бізнесу зберігати належний стан ділової активності, продовжувати здійснювати інвестиційну та інноваційну діяльність, не знижувати рівень соціальної відповідальності. Таким чином має бути розроблений і реалізовуватися ринковий механізм, в якому завданнями держави буде забезпечення прозорості та добросовісної конкуренції, демонополізації та детінізації [10, с. 159–165].

Одним з основних положень ринкового механізму регулювання розвитку внутрішньої торгівлі прийнято розглядати сформованість ринкової інфраструктури, її збалансованість та безперебійне функціонування. Як зазначають Р. Мацьків і Т. Топольницька, ринкова інфраструктура виконує надважливі завдання при розбудові системи державного управління торговельною діяльністю, оскільки здатна якісно забезпечити налагодження підприємницьких зв'язків між виробниками та продавцями, доведення товарів безпосередньо до споживача, реагування на зміну їхніх потреб та ін. Вагоме значення має ринкова інфраструктура, коли існує потреба у сформованості ресурсної бази для якісного налагодження комунікативних зв'язків між усіма учасниками внутрішнього ринку [11].

Як зазначалось, одним із підтверджень розвитку внутрішньої торгівлі є повна її адаптація до глобалізаційних тенденцій. Невідповідність цьому засвідчує втрату інвестиційної привабливості, технологічне відставання, зростання соціальної напруженості внутрішнього ринку. Щоб адаптуватися та запобігти виникненню таких загроз, важливо по-новому підходити до формування організаційного механізму регулювання внутрішньої торгівлі. На думку Т. Васильціва та інших науковців, організаційні зміни мають бути постійні та стратегічно орієнтовані, забезпечувати формування єдиного органу виконавчої влади, відповідального за державну політику регулювання внутрішньої торгівлі. Вимагається також залучати висококомпетентних і відповідальних виконавців серед представників органів влади, на яких буде покладено управлінські функції в регулюванні внутрішньої торгівлі [12, с. 10–19].

Розвиток торгівлі доволі часто асоціюється з процесами інтеграції та кооперації. Дедалі більше у високодинамічному ринковому середовищі набуває поширення практика створення кластерних бізнес-структур, коопераційних об'єднань та інших інституцій. Відповідно вагомому значення при формуванні організаційного механізму державної політики розвитку внутрішньої торгівлі набуває здатність органів влади активно стимулювати створення таких інституцій, збільшувати масштаби їхньої діяльності. Варто виокремити переваги підприємств торгівлі від такої організації діяльності, зокрема покращуються можливості для отримання кращого доступу до ринку ресурсів та інновацій, перерозподілу зовнішніх ризиків і загроз, підвищення рівня якості конкурентного потенціалу та ефективності його використання [13, с. 53–64].

Питання соціального характеру завжди займають пріоритетне місце у розвитку сфери товарного обігу, до функцій якої на захист лежить життєво важливих інтересів суспільства. Як відомо, торгівля є системоутворюючою галуззю, в якій зайнята численна кількість людей, і від ступеня сформованості належних умов трудової зайнятості в галузі повною мірою залежить її здатність якісно виконувати соціальні функції. Зокрема, актуальне значення мають питання оплати, організації й нормування, продуктивності праці та її стимулювання [14, с. 93–103; 15, с. 5–12]. Все це вимагає сформованості соціального механізму регулювання внутрішньої торгівлі, основні завдання якого: (1) удосконалення системи соціально-трудова відносин у галузі, (2) збереження і нагромадження людського, інтелектуально-кадрового та соціального капіталу торгівлі, (3) покращення соціального захисту й безпеки праці.

Щодо соціально-трудова відносин слід вказати на необхідність формування державою сприятливого системно- та структурно-збалансованого середовища, в якому повною мірою забезпечено гарантії прав і можливостей зайнятих, дотримуються норми трудового законодавства, умови колективних і трудових договорів та ін. Натомість збереження і нагромадження людського та соціального капіталу в галузі залежить від здатності органів державного управління врегулювати питання зниження рівня неформальної та вимушеної неповної зайнятості, впровадження прогресивних форм організації праці й ін. Державні інституції також мають бути основними ініціаторами покращення соціального захисту і безпеки праці в торгівлі, зокрема пропонуючи зміни у підходах до розвитку системи соціального страхування та пенсійного забезпечення, покращення раціональності організації й нормування праці, підвищення рівня автоматизації та механізації праці й ін.

Натомість Н. Феденець та Н. Білозор звертають увагу на важливість активного поширення державними інституціями принципів соціального партнерства та патерналізму у сфері товарного обігу, що передбачає зміну підходів до розроблення і реалізації проєктів з соціального підприємництва, покращення розвитку соціальної інфраструктури внутрішнього ринку та ін. Вагомому значення надають також проблемним аспектам колективно-договірному регулюванню в галузі торгівлі, що пов'язані із забезпеченням державою гарантій прав і можливостей зайнятих, дотриманням норм трудового законодавства тощо [16, с. 108–114].

Однак за багатьма підходами до розвитку торгівлі участь держави в організації торговельного обслуговування, трудової дисципліни відкидається і стверджується, що підприємства для посилення конкурентного стану та лояльності споживачів мають самостійно

врегулювати ці питання. Проте соціальний механізм не може не враховувати аспекти якості праці, особливо ті передумови, що формують її базовий рівень та подальше зростання. Відповідно варто акцентувати на важливості держави в ініціюванні та прийнятті у сфері товарного обігу документів, що регламентують впровадження моральних й етичних норм, принципів трудової дисципліни та культури праці.

Таким чином, механізм державної політики розвитку внутрішньої торгівлі варто розглядати як сукупність інструментів, об'єктів, завдань, функцій, спрямованих на формування сприятливого системно- та структурно-збалансованого середовища, зорієнтованого на покращення нормативно-правових засад функціонування і розвитку, реалізацію економічних інтересів, задоволення ринкових потреб, посилення організаційних взаємозв'язків, підвищення рівня соціальної безпеки всіх учасників внутрішньої торгівлі. Вважаємо за доцільне здійснювати державне регулювання розвитку внутрішньої торгівлі через реалізацію інституційного, економічного, ринкового, організаційного та соціального механізмів (табл. 1).

Таблиця 1

Специфіка механізмів державної політики розвитку внутрішньої торгівлі

Види механізмів	Інструментарій	Об'єкти регулювання	Завдання	Функції
Інституційний	<ul style="list-style-type: none"> • Зміни НПА; • сертифікація та стандартизація; • ліцензування; • лімітування; • квотування зовнішньоторговельних операцій; • заборона продажу 	<ul style="list-style-type: none"> • Умови торгівлі; • захищеність прав; • інституціональна інфраструктура 	<ul style="list-style-type: none"> • Формування правового середовища товарного обігу; • забезпечення керованості товарно-грошових потоків 	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Регулювання</i> правових рамок функціонування економічних агентів і розвитку внутрішньої торгівлі; • <i>стимулювання</i> розбудови інфраструктури внутрішньої торгівлі
Економічний	<ul style="list-style-type: none"> • Ціно- та тарифоутворення; • оподаткування; • інвестування; • кредитування; • бюджетування 	<ul style="list-style-type: none"> • Цінові характеристики; • інвестиційна діяльність; • фінансово-ресурсне забезпечення; • інноваційний розвиток 	<ul style="list-style-type: none"> • Забезпечення належної ефективності функціонування галузі, реалізації її функцій та завдань у національній економіці; • забезпечення належного фінансово-економічного стану підприємств торгівлі, їхнього розвитку 	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Стимулювання</i> зростання фінансово-економічної ефективності господарювання і використання ресурсів у галузі; • <i>стимулювання</i> інвестиційного та інноваційного розвитку
Ринковий	<ul style="list-style-type: none"> • Антимонопольне регулювання; • партнерство та співпраця; • державні закупівлі 	<ul style="list-style-type: none"> • Конкуренція; • ділова активність; • структура попиту та пропозиції; • ринкова інфраструктура 	<ul style="list-style-type: none"> • Формування прозорого, здорового конкурентного середовища; • побудова повноцінного ринкового середовища з механізмами ринкового саморегулювання з належним державним контролем 	<ul style="list-style-type: none"> • Демонізація та детінізація; • забезпечення дієздатності ринкових інститутів; • забезпечення структурно-збалансованого розвитку

Продовження таблиці 1

Види механізмів	Інструментарій	Об'єкти регулювання	Завдання	Функції
Організаційний	<ul style="list-style-type: none"> • Координація та управління; • інформаційно-комунікаційна підтримка; • інтеграція; • кооперація 	<ul style="list-style-type: none"> • Узгодженість діяльності та збалансування інтересів учасників внутрішнього ринку; • стратегічно орієнтовані організаційні зміни 	<ul style="list-style-type: none"> • Вибудування якісної системи управління розвитком внутрішньої торгівлі; • формування та посилення якості комунікативної системи у структурі регулювання внутрішньої торгівлі 	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Регулювання</i> масштабів та структури товарного обігу; • забезпечення <i>керованості</i> процесів розвитку внутрішньої торгівлі
Соціальний	<ul style="list-style-type: none"> • Колективно-договірне регулювання; • соціальний діалог; • соціальне партнерство; • патерналізм 	<ul style="list-style-type: none"> • Соціально-трудові відносини; • умови праці та її оплата; • соціальна відповідальність бізнесу; • соціально-трудове середовище 	<ul style="list-style-type: none"> • Удосконалення системи соціально-трудових відносин у галузі; • збереження і нагромадження людського, інтелектуально-кадрового та соціального капіталу торгівлі; • надання соціального захисту та безпеки праці 	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Регулювання</i> соціально-трудових процесів; • <i>стимулювання</i> соціальної відповідальності бізнесу; • <i>аналіз та контроль</i> зайнятості й умов праці

Джерело: авторська розробка

Незважаючи на те, що державне регулювання передбачає реалізацію багатьох механізмів, для забезпечення розвитку внутрішньої торгівлі варто дотримуватися комплексного підходу, коли для вирішення широкого кола завдань доцільно використовувати інструментарій різних механізмів. Зокрема, доречно при вирішенні питань економічного характеру використовувати окремі інструменти інституційного механізму і, навпаки, коли при впровадженні нормативно-правових змін вимагається домогтися певного рівня їхньої економічної результативності. За цим підходом актуальним є поєднання інструментарію соціального та економічного механізмів, у результаті чого вдається більш якісно домогтися задоволення життєво важливих потреб суспільства.

Висновки та перспективи подальших досліджень. В умовах екзистенційних викликів і внутрішньої соціально-економічної нестабільності в країні завдання створення оптимальних засад розвитку внутрішньої торгівлі та налагодження дієвих механізмів державної політики регулювання цієї сфери набувають пріоритетного значення. Механізм державної політики розвитку внутрішньої торгівлі запропоновано розглядати як сукупність інструментів, об'єктів, завдань, функцій, спрямованих на формування сприятливого системно- та структурно-збалансованого середовища, зорієнтованого на покращення нормативно-правових засад функціонування і розвитку, реалізацію економічних інтересів, задоволення ринкових потреб, посилення організаційних взаємозв'язків, підвищення рівня соціальної безпеки всіх учасників внутрішньої торгівлі. До основних видів механізмів державної політики розвитку внутрішньої торгівлі зараховано інституційний, економічний, ринковий, організаційний і соціальний, характеристики яких надані за їхніми інструментами, об'єктами регулювання, завданнями та функціями.

Перспективи подальших досліджень мають розвинути теоретико-методичний базис формування механізмів модернізації системи внутрішньої торгівлі, що міститиме нові підходи до визначення векторів державного регулювання внутрішнього ринку та передбачатиме застосування

прогресивних методик до підвищення якості системи державного управління внутрішньою торгівлею відповідно до екзистенційних викликів.

Література

1. Стельмашук А. М. Державне регулювання економіки : навч. посіб. Тернопіль : ТАНГ, 2000. 315 с.
2. Система регулювання внутрішньої торгівлі України : монографія / за ред. В. Апопії, І. Копича. Київ : Академвидав, 2012. 424 с.
3. Внутрішня торгівля України : монографія / за заг. А. А. Мазаракі. Київ : КНТЕУ, 2016. 864 с.
4. Борщевський В. В. Механізми детинізації послуг у сфері оптової та роздрібною торгівлі. *Регіональна економіка*. 2021. № 2(100). С. 178-185.
5. Васильців Т. Г., Лупак Р. Л. Стратегічні орієнтири політики імпортозаміщення в Україні: регіональні особливості та аспекти економічної безпеки. *Економіка України*. 2019. № 7-8 (692-693). С. 16-32.
6. Власова Н. О., Чорна М. В., Беляєва М. В. Економічний механізм регулювання підприємницької діяльності в роздрібній торгівлі : монографія. Харків : ХДУХТ, 2013. 157 с.
7. Мельничук Л. В., Мартиненко М. О., Вінник І. В. Стратегічні напрями державного регулювання торговельної діяльності в Україні. *Економічний простір*. 2020. № 163. С. 46-50.
8. Беляєва М. В. Економічний механізм регулювання підприємницької діяльності в торгівлі : автореф. дис. ... канд. екон. наук. Харків : ХДУХТ, 2010. 22 с.
9. Степичева О. Неопротекціоністські заходи в глобальній торгівлі: тенденції та виклики для світової економіки. *Економіка та суспільство*. 2023. № 58. URL : <https://www.economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/3322>.
10. Борисова Т., Хрупович С. Глобальна конкуренція: роль та місце у системі маркетингового середовища. *Галицький економічний вісник*. 2021. Том 68. № 1. С. 159-165.
11. Мацьків Р. Т., Топольницька Т. Б. Інфраструктура ринків: підходи до класифікації. *Ефективна економіка*. 2018. № 3. URL : <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=6187>.
12. Васильців Т. Г., Флейчук М. І., Лупак Р. Л. Пріоритети і засоби державної політики забезпечення економічної безпеки розвитку внутрішнього ринку в Україні. *Вісник Львівського торговельно-економічного університету. Економічні науки*. 2017. Вип. 53. С. 10-19.
13. Гречишкін Ю. В. Чинники впливу на системи управління розвитком потенціалу кластерних інтегрованих структур бізнесу. *Журнал стратегічних економічних досліджень*. 2023. № 5. С. 53-64.
14. Апопій В. В. Соціальна функція торгівлі. *Економіка і прогнозування*. 2007. № 7. С. 93-103.
15. Куцик П. О. Внутрішня торгівля України у системі міжгалузевих зв'язків: сучасні тенденції і ключові диспропорції. *Підприємництво і торгівля*. 2021. Вип. 31. С. 5-12.
16. Феденець Н. І., Білозор Н. Б. Соціальне партнерство як дієва система регулювання соціально-трудових відносин торговельних підприємств. *Вісник Львівського торговельно-економічного університету. Економічні науки*. 2021. № 62. С. 108-114.

References

1. Stelmashchuk, A. M. (2000). Derzhavne rehulyuvannya ekonomiky [State regulation of the economy]. Ternopil : TANH, 315. [in Ukrainian]
2. Apopiyy, V., Kopych, I. (2012). Systema rehulyuvannya vnutrishn'oyi torhivli Ukrayiny [System of internal trade regulation of Ukraine]. Kyiv : Akademydydav, 424. [in Ukrainian]
3. Mazaraki, A. A. (2016). Vnutrishnya torhivlya Ukrayiny [Domestic trade of Ukraine]. Kyiv : KNTEU, 864. [in Ukrainian]
4. Borshchevskyy, V. V. (2021). Mekhanizmy detinizatsiyi posluh u sferi optovoyi ta rozdribnoyi

torhivli. *Rehionalna ekonomika – Regional economy*, 2(100), 178-185. [in Ukrainian]

5. Vasylytsiv, T. H., Lupak, R. L. (2019). Stratehichni oryentyry polityky importozamishchennya v Ukrayini: rehionalni osoblyvosti ta aspekty ekonomichnoyi bezpeky. *Ekonomika Ukrayiny – Ukraine economy*, 7-8 (692-693), 16-32. [in Ukrainian]

6. Vlasova, N. O., Chorna, M. V., Byelyayeva, M. V. (2013). Ekonomichnyy mekhanizm rehulyuvannya pidpryyemnytskoyi diyalnosti v rozdribniy torhivli [Economic mechanism of regulation of entrepreneurial activity in retail trade]. Kharkiv : KHDUKHT, 157. [in Ukrainian]

7. Melnichuk, L. V., Martynenko, M. O., Vinnyk, I. V. (2020). Stratehichni napryamy derzhavnoho rehulyuvannya torhovelnoyi diyalnosti v Ukrayini. *Ekonomichnyy prostir – Economic space*, 163, 46-50. [in Ukrainian]

8. Byelyayeva, M. V. (2010). Ekonomichnyy mekhanizm rehulyuvannya pidpryyemnytskoyi diyalnosti v torhivli [The economic mechanism of regulation of entrepreneurial activity in trade]. Kharkiv : KHDUKHT, 22. [in Ukrainian]

9. Stepichyeva, O. (2023). Neoproteksionist-ski zakhody v hlobalniy torhivli: tendentsiyi ta vyklyky dlya svitovoyi ekonomiky. *Ekonomika ta suspilstvo – Economy and society*, 58. URL : <https://www.economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/3322>. [in Ukrainian]

10. Borysova, T., Khrupovych, S. (2021). Hlobalna konkurentsya: rol ta mistse u systemi marketynhovoho seredovyshcha. *Halytskyy ekonomichnyy visnyk – Galician Economic Herald*, 68 (1), 159-165. [in Ukrainian]

11. Matskiv, R. T., Topolnytska, T. B. (2018). Infrastruktura rynkiv: pidkhody do klasyfikatsiyi. *Efektivna ekonomika – Efficient economy*, 3. URL : <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=6187>. [in Ukrainian]

12. Vasylytsiv, T. H., Fleychuk, M. I., Lupak, R. L. (2017). Priorityty i zasoby derzhavnoyi polityky zabezpechennya ekonomichnoyi bezpeky rozvytku vnutrishnoho rynku v Ukrayini. *Visnyk Lvivskoho torhovelno-ekonomichnoho universytetu. Ekonomichni nauky – Bulletin of the Lviv University of Trade and Economics. Economic sciences*, 53, 10-19. [in Ukrainian]

13. Hrechyshkin, YU. V. (2023). Chynnyky vplyvu na systemy upravlinnya rozvytkom potentsialu klasternykh intehrovanykh struktur biznesu. *Zhurnal stratehichnykh ekonomichnykh doslidzhen – Journal of strategic economic research*, 5, 53-64.

14. Apopiy, V. V. (2007). Sotsialna funktsiya torhivli. *Ekonomika i prohnozuvannya – Economics and forecasting*, 7, 93-103. [in Ukrainian]

15. Kutsyk, P. O. (2021). Vnutrishnya torhivlya Ukrayiny u systemi mizhhaluzevykh zvyazkiv: suchasni tendentsiyi i klyuchovi dysproportsiyi. *Pidpryyemnytstvo i torhivlya – Entrepreneurship and trade*, 31, 5-12. [in Ukrainian]

16. Fedenets, N. I., Bilozor, N. B. (2021). Sotsialne partnerstvo yak diyeva systema rehulyuvannya sotsialno-trudovykh vidnosyn torhovelnykh pidpryyemstv. *Visnyk Lvivskoho torhovelno-ekonomichnoho universytetu. Ekonomichni nauky – Bulletin of the Lviv University of Trade and Economics. Economic sciences*, 62, 108-114. [in Ukrainian]

Статтю отримано 7 жовтня 2023 року.